

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ
РАДА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ**

**УПРАВЛІННЯ МОНІТОРИНГУ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ МВС УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ ГОЛОВНОЇ ІНСПЕКЦІЇ ТА ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ**

**РАДА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РАДА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВОГО ІНСТИТУТУ ПРАВА
КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
РАДА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ ІНСТИТУТУ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ПОЛІТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ
РАДА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ
"НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ"**

IV ВСЕУКРАЇНСЬКА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ З НАГОДИ ВІДЗНАЧЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ДНЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

м. Київ, 5 грудня 2024

УДК 342.7 (063)

Рекомендовано до поширення через інтернет
Вченою радою Державного науково-дослідного
інституту МВС України
(протокол № 2 від 20 лютого 2025 року)

342.7 Збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції з нагоди відзначення Міжнародного дня прав людини (м. Київ, 5 грудня 2024 року). Київ: ДНДІ МВС України, 2024. 371 с.

У збірнику матеріалів конференції представлено напрацювання вчених та практиків, присвячені особливостям наукових досліджень в умовах воєнного стану. Зокрема, розглянуто актуальні питання у галузях національної безпеки, права, цивільного захисту, технічних наук та інформаційних технологій, соціальних та поведінкових наук і педагогіки. Особлива увага приділена сучасним вирішенню сучасних викликів, які постали перед науковою спільнотою в умовах воєнного стану.

Матеріали конференції можуть бути корисними науковцям та практикам, викладачам, здобувачам наукових ступенів, курсантам та студентам закладів вищої освіти.

*Матеріали викладено в авторській редакції з незначною коректурою.
Відповідальність за їх якість, достовірність, дотримання принципів академічної
доброчесності, а також відсутність у них відомостей,
що становлять державну таємницю та
інформацію для службового користування, несуть автори.*

УДК 342.7 (063)
© ДНДІ МВС України, 2024
© Колектив авторів, 2024

Гаврись Андрій Петрович,
кандидат технічних наук, доцент,
заступник начальника кафедри цивільного захисту,
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності
ORCID: 0000-0003-2527-7906

Філіппова Вікторія Володимирівна,
ад'юнкт денної форми навчання ад'юнктури, докторантури,
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності
ORCID: 0000-0003-0771-1975

ЗАХИСТ НАСЕЛЕННЯ ВІД ТЕХНОГЕННИХ ТА ПРИРОДНИХ КАТАСТРОФ ЯК РЕАЛІЗАЦІЯ БАЗОВИХ ПРАВ ЛЮДИНИ

Техногенні та природні катастрофи становлять серйозну загрозу для життя, здоров'я, безпеки та добробуту людей. У сучасному світі ці виклики набувають все більшої актуальності через зростання урбанізації, кліматичні зміни, погіршення стану екосистем та зношеність інфраструктури. Захист населення в умовах надзвичайних ситуацій є не лише технічним і організаційним завданням, але й основоположним аспектом реалізації базових прав людини, зокрема права на життя, здоров'я, житло та інформацію.

Водночас практика показує, що у багатьох країнах, зокрема й в Україні, існують значні прогалини у системах запобігання катастрофам, реагування на них та подолання їхніх наслідків. Це включає недостатнє фінансування, слабку координацію між органами влади, низький рівень обізнаності населення про ризики та відсутність інтеграції прав людини у процеси планування і реагування.

Проблеми також посилюються вразливістю окремих категорій населення, таких як діти, люди з інвалідністю, люди похилого віку та ті, хто мешкає у віддалених регіонах. Часто ці групи залишаються без належного захисту, що є порушенням їхніх базових прав.

Таким чином, актуальним стає питання створення ефективних механізмів, які забезпечуватимуть повагу, захист і реалізацію прав людини у сфері цивільного захисту, зокрема шляхом впровадження міжнародних стандартів, розвитку національного законодавства та посилення оперативної спроможності системи реагування.

Значення захисту прав людини в умовах катастроф

Права людини є універсальними й непорушними, однак під час надзвичайних ситуацій ці права часто зазнають серйозних порушень. Перш за все, це стосується права на життя, яке піддається ризику через стихійні лиха, такі як землетруси, повені, урагани, а також техногенні катастрофи, включно з аваріями на промислових об'єктах, транспортними катастрофами та викидами небезпечних речовин.

Права людини на здоров'я та безпечне довкілля також перебувають під загрозою через вплив токсичних речовин, руйнування медичної інфраструктури та погіршення екологічної ситуації. Водночас порушується право на житло, коли люди залишаються без даху над головою через руйнування будівель.

Правові основи забезпечення прав людини в умовах катастроф

Міжнародне право передбачає численні механізми захисту прав людини у кризових ситуаціях. Загальна декларація прав людини, Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права, а також численні резолюції ООН зобов'язують держави вживати заходів для запобігання катастрофам та мінімізації їхніх наслідків[1-3].

У контексті природних та техногенних катастроф вагому роль відіграють також міжнародні документи з прав цивільного захисту, такі як Сендайська рамкова програма зі зниження ризику катастроф 2015–2030 років. Цей документ акцентує увагу на необхідності посилення національних систем захисту, інтеграції прав людини у стратегії реагування та забезпечення рівного доступу до допомоги для всіх верств населення.

На національному рівні, наприклад, в Україні, правовою базою є Конституція, яка гарантує право кожного на життя і здоров'я, а також закони про цивільний захист населення, охорону здоров'я та екологічну безпеку [4].

Вразливі категорії населення

Особливу увагу в умовах катастроф слід приділяти захисту вразливих груп, таких як діти, люди похилого віку, особи з інвалідністю, внутрішньо переміщені особи та ті, хто мешкає в зонах підвищеного ризику. Ці групи часто стикаються з додатковими перешкодами, такими як обмежений доступ до інформації, труднощі з евакуацією та недостатній рівень соціального захисту.

Виклики та проблеми

Одним із ключових викликів є відсутність належного фінансування системи цивільного захисту та недостатня інтеграція міжнародних стандартів у національні програми. Координація між різними органами влади та громадськими організаціями також часто є недостатньо ефективною, що ускладнює оперативне реагування на катастрофи.

Інформаційна обізнаність населення про ризики залишається низькою, що знижує готовність до надзвичайних ситуацій. Крім того, відсутність чітких процедур забезпечення прав людини в умовах кризових ситуацій призводить до дискримінації окремих груп, наприклад, під час розподілу гуманітарної допомоги.

Шляхи вирішення

Для ефективного забезпечення прав людини під час техногенних та природних катастроф необхідно перш за все

- посилити національні системи цивільного захисту. Це

передбачає розбудову інфраструктури, забезпечення матеріальних і технічних ресурсів, а також створення ефективної системи прогнозування та попередження катастроф;

- підвищити обізнаність населення шляхом організації навчань, кампаній з інформування про ризики та дії у разі надзвичайних ситуацій для підвищення готовності громадян до кризових умов;

- інтегрувати права людини у всі етапи управління катастрофами. Тому, під час розробки стратегій запобігання, реагування та відновлення необхідно враховувати принципи рівності, недискримінації та доступності для всіх верств населення, а також співпрацювати з міжнародними організаціями, адже впровадження міжнародних стандартів і передового досвіду дозволить підвищити ефективність реагування на надзвичайні ситуації.

Висновок

Забезпечення прав людини в умовах надзвичайних ситуацій, спричинених техногенними або природними катастрофами, є одним із ключових завдань сучасної держави. Право на життя, безпеку, житло, здоров'я та доступ до інформації є базовими правами, реалізація яких стає особливо актуальною у кризових умовах.

Інтеграція правозахисних принципів у діяльність системи цивільного захисту сприятиме не лише зниженню наслідків катастроф, але й зміцненню довіри до інституцій, підвищенню соціальної згуртованості та стійкості суспільства до нових викликів. Важливим завданням для держав і міжнародної спільноти є створення умов, за яких права кожної людини будуть надійно захищені, навіть у найскладніших умовах надзвичайних ситуацій.

Список використаних джерел

1. Загальна декларація прав людини (рос/укр) : Декларація Орг. Об'єдн. Націй від 10.12.1948. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text.

2. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права : Пакт Орг. Об'єдн. Націй від 16.12.1966 : станом на 19 жовт. 1973 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text.

3. Human Rights Committee UPL: <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/ccpr>.

4. Конституція України : від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.